

PETRUȚA VĂTĂMAN

***ROMÂNIA DE LA TRATATUL
DE LA VARȘOVIA LA NATO
O TRAIECTORIE IMPUSĂ
DE ISTORIE***

Copyright © 2013, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
VĂTĂMAN, PETRUȚA

România de la Tratatul de la Varșovia la
NATO : o traiectorie impusă de istorie / Petruța
Vătăman. - București : Pro Universitaria, 2013

Bibliogr.

ISBN 978-606-647-752-9

94(498:100)

INTRODUCERE

În contextul situației geopolitice instituite după cel de-al doilea război mondial, cele două superputeri globale, Statele Unite ale Americii și Uniunea Sovietică, au promovat două modele antagonice de organizare social-politică și economică a societății contemporane, foștii aliați din timpul războiului devenind adversari și potențiali inamici.

Ca urmare a confruntării dintre cele două puteri rivale lumea a fost divizată în două sisteme potrivnice, această divizare fiind însoțită de apariția a două mari alianțe politico-militare, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (N.A.T.O.) și Organizația Tratatului de la Varșovia.

Acest proces de delimitare a zonelor de influență a generat stări de tensiune și a determinat intensificarea cursei înarmărilor, inclusiv cu arme nucleare, ceea ce a afectat pacea și securitatea, atât pe continentul european, cât și în întreaga lume. Astfel, cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea a fost puternic marcată de rivalitatea între cele două „blocuri”, această perioadă fiind cunoscută și ca „Războiul Rece”, acesta nefiind un război propriu-zis, ci o confruntare indirectă, caracterizată printr-o stare conflictuală globală care a generat o succesiune de crize politice și militare.

Expresie a „Războiului Rece”, Organizația Tratatului de la Varșovia a fost concepută ca o alianță politică-militară a opt state socialiste din Europa, de la început alianța fiind gândită și folosită de Uniunea Sovietică ca un mijloc de control asupra statelor aflate în sfera sa de influență.

Având în vedere intrarea României în sfera de influență a Uniunii Sovietice și instaurarea unui regim de tip comunist la București, participarea țării noastre ca membru fondator la Organizația Tratatului de la Varșovia este de la sine înțeleasă, mai ales că încă din anul 1944 trupele sovietice staționau pe teritoriul României.

În aceste condiții, în primii ani de funcționare ai Organizației Tratatului de la Varșovia, autoritățile de la București s-au subordonat în totalitate conducerii sovietice, pentru ca mai apoi, în contextul afirmării identității naționale, să încerce să se opună politicii de bloc dictate de Uniunea Sovietică.

Astfel, noua postură de „aliat rebel” i-a permis României să ia tot mai deschis poziție față de modul în care Uniunea Sovietică înțelegea să folosească în interes propriu Organizația Tratatului de la Varșovia, reprezentanții țării noastre fiind singurii care au contestat dominația și controlul sovietic, în timp ce reprezentanții Poloniei, Ungariei, Germaniei de Est, Cehoslovaciei și Bulgariei au continuat să se alinieze, fără rezerve, în spatele sovieticilor. Cert este că, în condițiile Războiului Rece, păstrându-și identitatea națională și afirmându-și

suveranitatea, România a acționat pentru rezolvarea pe cale pașnică a problemelor apărute atât pe continentul european, cât și în lume, pronunțându-se pentru colaborarea în plan comercial, economic și tehnico-științific, militând, în același timp, pentru neproliferarea armelor nucleare și propunând înghețarea și reducerea treptată a bugetelor militare și desființarea concomitentă a celor două blocuri militare rivale.

Cu toate că s-au scurs peste două decenii de la desființarea Tratatului de la Varșovia și perioada de aproape 36 ani de existență a Organizației a reprezentat un subiect de maxim interes pentru renumiți istorici români și străini, considerăm că, din nevoia înțelegerii și receptării corecte a istoriei naționale contemporane, apariția unui nou studiu asupra participării României în cadrul Organizației Tratatului de la Varșovia și, în special, a politicii externe românești din perioada amintită nu poate fi decât benefică. Având în vedere faptul că anterior anului 1989 specialiștii și autorii au exprimat puncte de vedere sau au exprimat concluzii care, prin forța împrejurărilor, nu au reușit întotdeauna să depășească tiparele impuse, descătușarea produsă prin prăbușirea regimului comunist a permis istoricilor să abordeze teme considerate tabu și să încerce o demantelare a stereotipiilor impuse de cenzura fostului regim.

Necesitatea scrierii unui nou studiu asupra participării României în cadrul Tratatului de la Varșovia și, mai ales, cu privire la poziția adoptată de România într-o serie de probleme concrete din activitatea Organizației, s-a impus datorită faptului că istoriografia română a insistat mai puțin asupra poziției Bucureștiului față de aceste aspecte, motiv pentru care încă există o serie de interpretări diferite cu privire la statutul și poziția României în cadrul Tratatului de la Varșovia, atitudinea României față de anumite crize politice, economice și militare din interiorul Alianței punând sub semnul întrebării, în opinia unora, loialitatea României față de celelalte state membre ale Organizației.

În plus, până în prezent nu a fost publicată o lucrare care să analizeze în mod unitar evoluția relațiilor politice, diplomatice și militare ale României începând cu perioada postbelică, mai apoi perioada „Războiului Rece”, pentru ca, în final, să explice cauzele desființării Organizației Tratatului de la Varșovia și, în acest context de transformare radicală a mediului de securitate, să reliefeze eforturile depuse de România pentru integrarea în N.A.T.O. și Uniunea Europeană.

Drept urmare, având în vedere cele prezentate mai sus, ne-am propus ca prin cercetarea întreprinsă pentru prezenta lucrare să identificăm aspectele controversate și, prin analiza sistematică și unitară a documentelor din arhive și alte surse de informare la care am avut acces, să contribuim la conturarea tabloului real al perioadei respective.

Importanța științifică a cercetării participării României în cadrul Tratatului de la Varșovia rezidă în faptul în că perioada „Războiului Rece”, marcată de rivalitatea celor două superputeri nucleare, România a desfășurat o activitate

susținută și a depus eforturi constante pentru rezolvarea problemelor complexe apărute atât pe continentul european, cât și în lume, militând permanent pentru rezolvarea tuturor problemelor pe cale pașnică, politico-diplomatică și prin tratative. În plus, pentru înțelegerea deplină a celui mai important obiectiv din toate timpurile al României - asigurarea securității, cercetarea noastră s-a concentrat pe evoluția societății internaționale care a culminat cu colapsul comunismului și prăbușirea sistemului internațional care lega statele socialiste, fapt ce a făcut ca la începutul anilor 1990 România să evolueze într-o direcție nouă, atât în ceea ce privește relațiile politice, militare și diplomatice cu restul lumii, dar și din punct de vedere economic, prin demararea procesului de tranziție la economia de piață. Modificarea mediului de securitate internațional a determinat reorientarea României către spațiul european, manifestată prin opțiunea țării noastre de aderare la organizațiile și structurile definitorii pentru acest spațiu, cu accent asupra N.A.T.O. și Uniunii Europene. Astfel, s-au demarat acțiuni pe plan politic, militar și economic care să asigure cadrul necesar pentru acceptarea aderării și ulterior integrării României în aceste structuri.

Demersul nostru științific s-a întemeiat pe o sinteză între datele oferite de Arhivele Naționale ale României, presa din perioada analizată, actele legislative și broșurile propagandistice ale epocii, precum și lucrările memorialistice și de specialitate.

Fundamentul acestui demers științific este constituit din informația primară oferită de fondurile Arhivelor Naționale Istorice Centrale (A.N.I.C.) din București, respectiv: Președinția Consiliului de Miniștri, Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Casa Regală, Ministerul Propagandei Naționale.

Informații valoroase am obținut și din Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (A.M.A.E.) unde am cercetat o serie de fonduri arhivistice, printre care: Conferința de pace de la Paris (1946), România/1944-1946, U.R.S.S./1945-1948, Tratatul de la Varșovia/1962-1965.

De asemenea, de o importanță deosebită au fost Arhivele Militare Române (A.M.R.), fondurile cercetate fiind V/1, vol. 1 și V/2, vol. 3.

Tot în categoria izvoarelor utilizate includem și colecțiile de documente publicate atât în perioada regimului comunist, cât și după anul 1989. Printre cele din prima categorie menționăm volumele consacrate actului de la 23 august 1944¹, precum și cele cu privire la istoria militară a poporului român, care acoperă perioada 1944-1947². Totodată, am studiat culegerile de documente privitoare la

¹ *** *23 August 1944. Documente*, vol. I-IV, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984-1985.

² *** *Documente privind istoria militară a poporului român, 23-31 august 1944*, vol I-IV, București, Editura Militară, 1979; *** *Documente privind istoria militară a poporului român, 1-3 septembrie 1944*, București, Editura Militară, 1980; *** *Documente privind istoria militară a poporului român, 4-6 septembrie 1944*, București, Editura Militară, 1980; *** *Documente privind*

înființarea și activitatea Organizației Tratatului de la Varșovia, culegeri care, fiind editate în timpul regimului comunist, au fost alcătuite selectiv și au lăsat destule probleme în suspensie³.

Categoria volumelor de documente publicate după anul 1989 suplinește în bună parte neajunsurile semnalate celor de dinainte, fiind bine reprezentată prin tomurile publicate sub auspiciile Arhivelor Naționale ale României, care tratează activitatea Consiliului de Miniștri din timpul guvernării lui Ion Antonescu⁴, viața politică din România în perioada 1944-1947⁵, precum și cele consacrate semnării Convenției de armistițiu din anul 1944 și Conferinței de pace de la Paris din anul 1946⁶.

Informații valoroase am obținut din lucrările publicate și de alte instituții, precum Serviciul Român de Informații⁷, Institutul Național pentru Memoria Exilului Românesc⁸ sau Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului⁹, care au pus la dispoziția cercetătorilor o serie de documente foarte prețioase.

De asemenea, de un real folos în cercetarea noastră ne-au fost și alte culegeri de documente editate de renumiți istorici precum Gheorghe Buzatu și Mircea Chirițoiu¹⁰, Ioan Scurtu¹¹, Ioan Chiper și Florin Constantiniu¹², Dennis Deletant și

istoria militară a poporului român, 7 septembrie - 25 octombrie 1944, București, Editura Militară, 1984; *** *Documente privind istoria militară a poporului român, 26 octombrie 1944 - 15 ianuarie 1945*, București, Editura Militară, 1985; *** *Documente privind istoria militară a poporului român, 16 ianuarie - 12 mai 1945*, București, Editura Militară, 1985; *** *Documente privind istoria militară a poporului român, 13 mai 1945 - 31 decembrie 1947*, București, Editura Militară, 1988.

³ *** *Tratatul de la Varșovia (1955-1975)*, București, Editura Politică, 1976; *** *Tratatul de la Varșovia (1955-1980). Culegere de documente*, București, Editura Politică, 1981;

⁴ *** *Stenogramele Ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu, vol. I-XI*, București, Arhivele Naționale ale României, 1997-2008;

⁵ Ioan Scurtu (coordonator), *România. Viața politică în documente (1945-1946-1947)*, vol. I-III, București, Arhivele Naționale ale României, 1994-1996.

⁶ Marin Radu Mocanu (coordonator), *România - marele sacrificat al celui de-al doilea război mondial. Documente*, vol. I, București, Arhivele Naționale din România, 1994; *Idem, România și Armistițiul cu Națiunile Unite. Documente*, vol. II, București, Arhivele Naționale din România, 1995; *Idem, România în anticamera Conferinței de pace de la Paris. Documente*, vol. III, București, Arhivele Naționale din România, 1996.

⁷ *** *Cartea albă a Securității (23 august 1944-30 august 1948)*, vol. I, București, Serviciul Român de Informații, 1997.

⁸ *** *România la Conferința de pace de la Paris*, București, Institutul Național pentru Memoria Exilului Românesc, 2007.

⁹ *** *Misiunile lui A.I. Vâșinski în România (Din istoria relațiilor secrete româno-sovietice, 1944-1946). Documente secrete*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 1997.

¹⁰ Gheorghe Buzatu, *Românii în arhivele Kremlinului*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996; Gheorghe Buzatu, Mircea Chirițoiu, *Agresiunea comunismului în România. Documente din arhivele secrete. 1944-1989*, vol. I, București, Editura Paideia, 1998.

¹¹ Ioan Scurtu (coord.), *România: retragerea trupelor sovietice. 1958*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1996.

Mihail Ionescu¹³, Mioara Anton¹⁴, Gavriil Preda și Petre Opreș¹⁵ sau Dumitru Preda¹⁶.

Pentru o tratare cât mai obiectivă a subiectului abordat am considerat necesară consultarea unor acte și texte legislative din colecția Monitorului Oficial, precum și a unor programe și broșuri propagandistice ale epocii¹⁷.

În dorința de a avea o imagine de ansamblu asupra perioadei cercetate am studiat presa timpului, care abundă de declarațiile și luările de poziție a liderilor politici și, în același timp, ne oferă informații prețioase asupra evoluției situației din România¹⁸.

Informații prețioase sunt relevate și în memoriile unor personalități care au participat la acele evenimente istorice, prinre aceștia putând fi amintiți: Alexandru Bârlădeanu¹⁹, Ion Gheorghe Maurer²⁰, Paul Niculescu-Mizil²¹, Constantin Olteanu²², Mircea Malița²³ sau Ștefan Andrei²⁴.

¹² Ioan Chiper, Florin Constantiniu, Adrian Pop, *Sovietizarea României. Percepții anglo-americiane*, Editura Iconica, București, 1993.

¹³ Dennis Deletant, Mihail Ionescu, *Romania and the Warsaw Pact, 1955–1989. Selected Documents*, Bucharest, Politeia – SNSPA, 2004.

¹⁴ Mioara Anton, *România și Tratatul de la Varșovia. Conferințelor miniștrilor Afacerilor Externe și ale adjunctilor lor (1966-1991)*, București, Editura ALPHA MDN, 2009.

¹⁵ Gavriil Preda, Petre Opreș, *România în Organizația Tratatului de la Varșovia (1954-1968)*, vol. I-2, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2011.

¹⁶ Dumitru Preda, 1968: *Primăvara de la Praga. Documente diplomatice ianuarie 1968-aprilie 1969*, București, Editura MondoMedia, 2009.

¹⁷ *Comunicatul Final asupra sesiunii Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală de la Varșovia*, București, Editura de Stat pentru Literatură Politică, 1956; *Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, 19-24 iulie 1965*, București, Editura Politică, 1966; *Congresul al III-lea al oamenilor muncii din Republica Socialistă România – 4-6 septembrie 1986*, București, Editura Politică, 1986; *Conferința Națională a Partidului Comunist Român. 6-8 decembrie 1967*, București, Editura Politică, 1968; *Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român, 6-12 august 1969*, București, Editura Politică, 1969; *Cuvântarea rostită la radio de tovarășul Chivu Stoica cu privire la rezultatele tratatelor româno-sovietice*, București, Editura de Stat pentru Literatură Politică, 1956; *Declarație cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale adoptată de Plenara lărgită a C. C. al P. M. R. din aprilie 1964*, București, Editura Politică, 1964; *Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român din 22-25 aprilie 1968*, București, Editura Politică, 1968; *Principii de bază ale Politicii externe a României*, București, Editura Politică, 1968; *Statutul Partidului Comunist Român*, București, Editura Politică, 1966.

¹⁸ Printre ziarurile și revistele cercetate amintim: *Dreptatea*, nr. 242/27 noiembrie 1946; *Lumea*, nr. 35 / 22 august 1968; *România liberă*, An II, nr. 11/24 august 1944 sau *The New York Times*, September 12, 1962. O atenție deosebită am acordat ziarului *Scânteia*, oficiosul Partidului Comunist Român, fiind analizate numerele apărute în anii: 1946; 1947; 1954; 1955; 1956; 1958; 1961; 1962; 1964; 1965; 1967; 1968.

¹⁹ Lavinia Beta, *Alexandru Bârlădeanu despre Dej, Ceaușescu și Iliescu. Convorbiri*, București, Editura Evenimentul Românesc, 1998.

²⁰ Lavinia Beta, *Maurer și lumea de ieri. Mărturii despre stalinizarea României*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2001.

Din rândul memorialiștilor străini se impun atenției lucrările unor foști șefi de guvern și de stat, demnitari sau diplomați, care au jucat un rol esențial în evoluția situației internaționale și, implicit, evoluția României în perioada analizată. Printre lucrările cele mai valoroase le amintim pe cele aparținând lui Winston Churchill²⁵, Harry Truman²⁶, Henry Kissinger²⁷, George Kennan²⁸, Imre Nagy²⁹.

Pentru perioada analizată de prezenta lucrare remarcăm o serie de studii care oferă o imagine de ansamblu asupra relațiilor internaționale, cu trimiteri la spațiul est-european. Astfel, putem menționa lucrările aparținând lui Jaques de Launay³⁰, Jean-Baptiste Duroselle³¹, Pierre Renouvin³², André Fontaine³³, sau Maxime Mourin, autorul unei istorii a Europei contemporane, în trei volume³⁴.

²¹ Paul Niclescu-Mizil, *O istorie trăită*, vol. 1, București, Editura Enciclopedică, 2002; *Idem, O istorie trăită. Memorii, Volumul 2 - București, Moscova, Praga, Bologna*, București, Editura Democrația, 2003.

²² Constantin Olteanu, *România. O voce distinctă în tratatul de la Varșovia. Memorii (1980-1985)*, Editura ALDO, București, 1999; Constantin Olteanu, Alesandru Dușu, Constantin Antip, *România și Tratatul de la Varșovia. Istoric. Mărturii. Documente. Cronologie*, București, Editura Pro Historia, 2005.

²³ Mircea Malița, *Tablouri din Războiul Rece. Memorii ale unui diplomat român*, București, Editura C.H. Beck, 2007.

²⁴ *I se spunea Machiavelli*, Ștefan Andrei în dialog cu Lavinia Betea, București, Adevărul Holding, 2011.

²⁵ Winston S. Churchill, *The Second World War*, vol. I-VI, Bantam Books Inc., New York, 1962.

²⁶ Harry S. Truman, *Memories, vol. 2, Years of Trial and Hope*, Doubleday & Company, New York, 1956; *Where the Buck Stops: The Personal and Private Writings of Harry S. Truman*, Publisher: Warner Books; First Edition edition (October 1989).

²⁷ Henry Kissinger, *Diplomația*, București, Editura All, 1998.

²⁸ George F. Kennan, *Memoires. 1925-1950*, Boston: Little, Brown and Company, 1967.

²⁹ Imre Nagy, *Însemnări de la Snagov. Corespondență, rapoarte, convorbiri*, Ediție îngrijită, selecție documente, studiu introductiv de Ileana Ioanid, București, Editura Polirom, 2004.

³⁰ Jaques de Launay, *Mari decizii ale celui de-al doilea război mondial*, vol. I-II, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988; *Idem, Ultimele zile ale fascismului în Europa*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1985.

³¹ Jean-Baptiste Duroselle, *Istoria relațiilor internaționale (1919-1947)*, vol. I, București, Editura Științelor Sociale și Politice, 2006; Jean-Baptiste Duroselle, André Kaspi, *Istoria relațiilor internaționale, 1948-până în zilele noastre*, vol. II, București, Editura Științelor Sociale și Politice, 2006.

³² *Histoire de relations internationales (publiée sous la direction de Pierre Renouvin)*, Tome V-VII, Paris, Librairie Hachette, 1959-1960.

³³ André Fontaine, *Istoria Războiului Rece*, vol. I - IV, Editura Militară, București, 1992, 1993, 1994.

³⁴ Maxime Mourin, *Histoire des nations européennes*, Tome I-III, Paris, 1962-1963.

De asemenea, traducerea în limba română a unor lucrări aparținând lui R.J. Crampton³⁵ și Larry Watts³⁶, precum și apariția unor fonduri documentare din arhivele fostelor state socialiste³⁷ și din unele state occidentale³⁸ ne-au permis o analiză obiectivă asupra poziției României în cadrul Organizației Tratatului de la Varșovia.

În legătură cu acești ani cruciali, istoriografia română cuprinde două categorii de lucrări: cele apărute în timpul regimului comunist și lucrări posteroare anului 1989. În ambele categorii există studii ce rămân fundamentale, dar și altele de o valoare îndoielnică, care păcătuiesc prin lipsă de documentare, superficialitate sau chiar falsificare.

Dintre lucrările reprezentând contribuții fundamentale pentru problema abordată și care pot fi consultate cu un real folos, menționăm pe cele aparținând unor istorici precum: Florian Banu³⁹ și Liviu Țăranu⁴⁰, Ion Buzatu⁴¹, Gheorghe Buzatu⁴², Ion Calafeteanu și Cristian Popișteanu⁴³, Dan Cătănuș⁴⁴, Florin

³⁵ R.J. Crampton, *Europa Răsăriteană în secolul al XX-lea...și după*, București: Curtea veche Publishing, 2002.

³⁶ Larry Watts, *Ferește-mă Doamne de prieteni...Războiul clandestin al Blocului Ssovietic cu România*, București, Editura RAO, 2011.

³⁷ <http://hungaria.org> - Hungarian Online Resources – Projects; <http://www.marxists.org> – Marxists Internet Archive; www.php.isn.ethz.ch - Parallel History Project on Cooperative Security (PHP).

³⁸ www.cwihp.org - Cold War International History Project (CWIHP); <http://digitalarchive.wilsoncenter.org> - Wilson Center's History and Public Policy Program; <http://www.foia.cia.gov> - site includes information about the Central Intelligence Agency; www.fordham.edu – site of Fordham University- New York; <http://www.gwu.edu/> - site of George Washington University; <http://history.state.gov> - Office of the Historian, Bureau of Public Affairs, United States Department of State; www.jfklibrary.org - John F. Kennedy Presidential Library and Museum; www.marshallfoundation.org – George C. Marshall Foundation; <http://www.oas.org> - Organization of American States.

³⁹ Florian Banu, Liviu Țăranu, *Aprilie 1964. „Primăvara de la București”. Cum s-a adoptat declarația de independență a României?*, București, Editura Enciclopedică, 2004.

⁴⁰ Liviu Țăranu, *România în Consiliul de Ajutor Economic Reciproc (1949-1965)*, București, Editura Enciclopedică, 2007.

⁴¹ Ion Buzatu, *Istoria relațiilor României cu China din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre*, București, Editura Meteor Press, 2005.

⁴² Gheorghe Buzatu, *Din istoria secretă a celui de-al doilea război mondial*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988; *Idem, România și Marile Puteri: 1939-1947*, Editura Enciclopedică, București, 2003; *Idem, Dosare secrete ale războiului mondial*, Editura Junimea, Iași, 1979; *Idem, România și războiul mondial din 1939–1945*, Centrul de Istorie și Civilizație Europeană, Iași, 1995; *Idem, Mareșalul Antonescu în fața istoriei. Texte și documente*, vol. I-II, Iași, 1990.

⁴³ Ion Calafeteanu, Cristian Popișteanu, *Politica Externă a României. Dicționar cronologic*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986.

⁴⁴ Dan Cătănuș, *Între Beijing și Moscova. România și conflictul sovieto-chinez (1957-1965)*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2004; *Idem, Tot mai departe de Moscova: politica externă a României în contextul conflictului sovieto-chinez (1956-1965)*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2011.

Constantiniu⁴⁵, Corneliu Filip⁴⁶, Ion Gheorghe și Corneliu Soare⁴⁷, Mihai Iacobescu⁴⁸, Doina Jela și Vladimir Tismăneanu⁴⁹, Corneliu Mihai Lungu⁵⁰ și Mihai Retegan⁵¹, Constantin Olteanu⁵², Gheorghe Onișoru⁵³, Petre Opriș⁵⁴, Alexandru Purcăruș⁵⁵, Cezar Stanciu⁵⁶, Mihail Vasile-Ozunu⁵⁷, Dan Vătăman⁵⁸.

În istoriografia românească de dinainte de anul 1989 a fost exagerat până la hipertrofie rolul Partidului Comunist Român și, în special, al lui Nicolae Ceaușescu, în „lupta împotriva imperialismului”, a „apărării păcii” și a „dezarmării”. Astfel, istoria scrisă la comanda Partidului Comunist a urmat linia falsificării întregii perioade, evenimentele fiind continuu răstălmăcite, după cum

⁴⁵ Florin Constantiniu, *De la Războiul fierbinte la Războiul rece*, București, Editura Corint, 1998.

⁴⁶ Corneliu Filip, *Tratatul de la Varșovia în relațiile internaționale ale epocii sale (1955-1991)*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2007; *Idem*, *Tratatul de la Varșovia. Organizație politico-militară sub egida Moscovei*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2006.

⁴⁷ Ion Gheorghe, Corneliu Soare, *Doctrina militară românească. 1968-1989*, București, Editura Militară, 1999.

⁴⁸ Mihai Iacobescu, *Descătușarea (1985-1991). Perestroika, Revoluția din 1989 și românii din Imperiul Sovietic*, Iași, Editura Junimea, 2009.

⁴⁹ Doina Jela, Vladimir Tismăneanu, *Ungaria 1956: revolta minților și sfârșitul mitului comunist*, București, Editura Curtea Veche, 2006.

⁵⁰ Corneliu Mihai Lungu, Mihai Retegan, *1956 – Explozia, Percepții române, iugoslave și sovietice asupra evenimentelor din Polonia și Ungaria*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996.

⁵¹ Mihai Retegan, *1968 din primăvară până în toamnă*, București, Editura RAO, 1998.

⁵² Constantin Olteanu, *Coaliții politico-militare. Privire istorică*, București, Editura Fundației România de Măine, 1996; *Idem*, *Considerații asupra coalițiilor politico-militare în lumina doctrinei militare naționale*, București, Editura Militară, 1985.

⁵³ Gheorghe Onișoru, *Alianțe și confruntări între partidele politice din România, 1944-1947*, București, Editura Fundația Academia Civică, 1996; *Idem*, *Instaurarea regimului comunist în România*, București, Editura C.N.S.A.S., 2001; *Idem*, *Istoria contemporană universală (1917-1945)*, București, Editura Fundației România de Măine, 2005; *Idem*, *Istoria contemporană universală după 1945*, București, Editura Fundației România de Măine, 2004; *Idem*, *Operațiunea Tămădău: desființarea Partidului Național-Țărănesc (1947)*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2008; *Idem*, *România în anii 1944-1948 - Realități economice și transformări sociale*, București, Editura Fundația Academia Civică, 1998.

⁵⁴ Petre Opriș, *România în Organizația Tratatului de la Varșovia*, București, Editura Militară, 2008.

⁵⁵ Alexandru Purcăruș, *În vâltoarea Războiului Rece: revoluția maghiară din 1956*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2009.

⁵⁶ Cezar Stanciu, *Războiul nervilor. Dispute Ceaușescu-Brejnev (1965-1971)*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2011.

⁵⁷ Mihail Vasile-Ozunu, *Studii de securitate și apărare*, București, Editura Fundației România de Măine, 2007.

⁵⁸ Dan Vătăman, *Istoria Uniunii Europene*, București, Editura Pro Universitaria, 2011; *Idem*, *Organizații europene și euroatlantice*, București, Editura C.H. Beck, 2009; *Idem*, *Politica externă a României de la Armistițiului și până la semnarea Tratatului de Pace*, București, Editura Pro Universitaria, 2009; *Idem*, *România în Relațiile Internaționale*, vol. II, București, Editura Pro Universitaria, 2009.